

EPA

EU

FINANSKRIS

KLIMATKRIS

MATKRIS

”I en period av stora förändringar och osäkerhet är det den absolut sämsta tiden för afrikanska regeringar att skriva på bindande avtal som minskar rätten att själva bestämma över sin ekonomiska utveckling”

säger Dot Keet, en av Sydafrikas ledande handelse experter från organisationen Alternative Information and Development Centre.

Illustration på framsidan Leif Åbjörnsson

Grafisk form Ingrid Bergman

Tryck Östertälje Tryckeri, juni 2010

Bilder Afrikabild, Ingrid Bergman

Copyright Afrikagrupperna

Adress Tegelviksgatan 40, 116 41 Stockholm

Internet www.afrikagrupperna.se

Denna broschyr är publicerad med ekonomiskt stöd från Sida. Sida har inte medverkat vid utformningen av materialet och tar ej ställning till eventuella synpunkter som framförs häri.

Europeiska handelsavtal ingen väg ur den globala krisen

De senaste årens globala kriser har slagit hårt mot de afrikanska länderna. Klimatförändringar, höjda matpriser och inte minst den finansiella krisen har resulterat i ökad fattigdom, svält, torka och översvämningar. Södra Afrika är redan en hårt drabbad region. Handel och utveckling av jordbruk och industri är en förutsättning för att regionen ska kunna utvecklas. Men EU:s handelsavtal riskerar att göra situationen värre.

Hirsfält i Namibia

Idag producerar Namibia ungefär 50 procent av det egna årsbehovet av majs

Namibiska bönder förlorar sin försörjning

I Namibia används importrestriktioner för att öka livsmedelssäkerheten. Genom att stoppa import av vete och majs under skördetiden säkras marknaden för de inhemska jordbrukarna så att de inte ska slås ut av billig import. På det viset ökar chansen att den inhemska skörden köps upp och förädlas inom landet. Resten av året är marknaden öppen för import. Namibia vill ha kvar den möjligheten för att inte arbetslösheten ska öka och bönder slås ut.

Genom de ekonomiska partnerskapsavtalen (EPA), som EU håller på att förhandla om med bland annat Namibia, kommer all form av importrestriktioner att stoppas. Det medför en risk för ökad arbetslöshet och att bönderna tvingas sluta producera mat trots ett ökande globalt behov av spannmål.

”Om importrestriktionerna avskaffas tvingas namibiska livsmedelsproducenter att importera subventionerad majs från EU för att överleva på den lokala marknaden. Detta skulle innebära slutet för majsproduktionen i Namibia, med tanke på att de lokala tillverkarna inte kan konkurrera med priset på subventionerad import”, säger Koos Ferreira, verkställande direktör för Namib Mills.

I det avtal som EU vill att Namibia ska skriva på skulle Namibia förhindras att stänga gränserna för import av vete och majs under skördetiden. Detta trots att EU och Namibia i mars 2009 hade ett möte där parterna kom överens om att Namibia skulle få möjlighet att fortsätta som tidigare, men EU vägrar att skriva in det i avtalet. Istället hotar EU med att stoppa Namibias tullfria tillträde till EU:s marknad om de inte skriver på EPA-avtalet utan den nya överenskommelsen.

Varför förhandlar afrikanska länder om frihandelsavtal med EU?

Sedan 2002 har EU förhandlat med länder i Afrika, Västindien och Stilla havet (AVS-länderna) om ekonomiska partnerskapsavtal (EPA). Avtalen måste vara i enlighet med Världshandelsorganisationens (WTO:s) regler för internationell handel. WTO kräver att avtalen mellan två regioner ska vara ömsesidiga, omfatta praktiskt taget all handel och att alla hinder ska vara utfasade inom rimlig tid. Problemet är tolkningen av dessa regler. EU tolkar reglerna som att de afrikanska länderna på kort tid behöver öppna upp stora delar av marknaden för tullfri import av EU:s varor. Länder i Afrika anser emellertid att de behöver tid att utveckla sin industri och tjänstesektor för att kunna konkurrera på världsmarknaden på lika villkor. Fram till 2007 hade AVS-länderna ett undantag från WTO:s regler som gjorde att de kunde få tillgång till EU:s marknad utan att själva öppna sina marknader för EU:s varor.

Innan förhandlingarna började kom EU och AVS-länderna överens om att avtalen skulle gynna utvecklingen i AVS-länderna. De kom också överens om att det skulle finnas alternativ till EPA så att inget land skulle få det sämre.

Godtycklig tolkning av WTO:s regler

EU och Moldavien ingick ett handelsavtal 2008. I det avtalet får Moldavien fri tillgång till EU:s marknad, men behöver inte öppna sin egen för import av EU:s varor. WTO godkände detta undantag från organisationens regler för internationell handel i mars 2008. Tre månader efter att AVS-ländernas undantag gått ut.

EU såg inte ett frihandelsavtal med Moldavien som ett alternativ eftersom landet, enligt unionen, inte hade den konkurrensstyrka som krävdes för att kunna öppna sina marknader för import från Europa.

Textilfabrik i Tanzania

Om EU följde sin egen logik borde de därför inte nu kräva att de afrikanska länderna öppnar sina marknader för EU:s produkter. De flesta av de afrikanska länderna har en lägre utvecklingsgrad, mätt i BNP, än Moldavien.

EPA hotar att konservera gamla könsroller

Vem ska välja väg för Afrika?

I förhandlingarna om EPA driver EU att AVS-länderna ska göra 80 procent av importen av EU:s varor tullfria inom 15 år. Risken är då att billiga europeiska varor översvämmar de afrikanska marknaderna och konkurrerar ut ländernas egna industrier. De västafrikanska länderna å sin sida tolkar WTO:s regler som att det skulle räcka med en öppning på 60 procent på 25 år. Detta för att afrikanska företag och jordbruk inte ska slås ut av sina europeiska konkurrenter.

Kvinnorna de största förlorarna

En snabb öppning av de afrikanska marknaderna där tullarna tas bort ger även minskade anslag till den offentliga sektorn. Negativa effekter som dyrare sjukvård och utbildning riskerar att resultera i ökad mödradödlighet och färre utbildade, vilket vore förödande för utvecklingen. Framförallt påverkas kvinnor och barn som utgör majoriteten av dem som lever i fattigdom. På detta sätt blir konsekvenserna av avtalen att redan ojämlika roller mellan män och kvinnor konserveras och försämras.

I afrikanska länder har kvinnor oftast ansvaret för att odla mat till familjens hushåll. Männen odlar däremot grödor som går till försäljning. Då männen kontrollerar inkomsterna är många kvinnor redan idag ekonomiskt beroende av sina män. Om marknaden öppnas så som EU föreslår är risken stor att afrikanska bönder inte kan konkurrera med de europeiska jordbrukspriserna. En konsekvens kan bli att männen tvingas flytta för att hitta arbete. Kvinnorna riskerar då att lämnas kvar ensamma med ännu tyngre försörjningsbördan.

EU:s jakt på råvaror i Afrika

EU hävdar att de inte har några offensiva intressen i de ekonomiska partnerskapsavtalen. Samtidigt säkerställer de att Europa får tillgång till billiga råvaror från AVS-länderna genom formuleringar i avtalen. AVS-länderna skulle bland annat förlora möjligheten att använda exportskatter. Ghana är ett exempel på ett land som använder exportskatter på skogsråvaror. På så sätt gynnas landets egna förädlingsindustri och en export av förädlade produkter istället för råvaror. Förädlar man varorna i landet ökar vinstmarginalen, arbetstillfällena skapas och utveckling av teknik gynnas.

EU vill åt tjänstemarknaden

EU insisterar också på att få med handel med tjänster, investeringsregler, konkurrensregler, offentlig upphandling och patentregler i förhandlingarna. Eftersom dessa sektorer många gånger är mer konkurrenskraftiga i EU-länderna så är risken stor att europeiska företag får kontroll över offentlig service, som till exempel distributionen av vatten, i afrikanska länder. Därmed begränsas AVS-ländernas förmåga att själva bestämma över sin inrikespolitik. Det finns inga som helst krav från WTO att dessa frågor ska ingå i partnerskapsavtalen.

Skogsindustrin i Ghana skyddas av exportskatter

Vattendistributionen riskerar att privatiseras

EU splittrar regionala samarbeten

Regionala samarbeten är viktiga för ekonomisk och social utveckling. Flera av de afrikanska länderna ingår i politiska och ekonomiska regioner. Nu hotas dessa samarbeten därför att man, enbart för EPA-förhandlingarna, skapat ett antal regioner utan hänsyn till redan existerande regionala samarbeten.

Förhandlingarna om partnerskapsavtalen skulle ha varit avslutade 2007, men då hade inte en enda region i Afrika skrivit under. En anledning var att EU, förutom handel med varor, insisterade på att få med handel med tjänster, regler för investeringar, konkurrens och offentlig upphandling i så kallade breda partnerskapsavtal. Flera afrikanska länder menar att möjligheten att själva bestämma över sin inrikespolitik kommer att minska om de ingår sådana avtal.

I slutet av 2007 skapade EU så kallade interimsavtal, tillfälliga avtal som bara innefattar handel med varor, och uppmanade enskilda länder att skriva på. Men om ett land skriver på ett interimsavtal förpliktigar de sig att fortsätta förhandla om ett bredare avtal. I flera regioner är det ett eller flera länder som har lovat att skriva på eller redan skrivit på ett interimsavtal, vilket har splittrat regionerna och försvärat samarbetet mellan länderna. I juni 2010 hade 10 av 47 afrikanska länder skrivit på interimsavtal med EU.

Ett av målen med partnerskapsavtalen är att öka samarbetet mellan AVS-länderna. Man kan därför fråga sig varför EU genom sitt agerande i praktiken splittrar redan fungerande regionala samarbeten.

Effekter av snabb liberalisering

Hittills har erfarenheterna av en snabb öppning av marknader i Afrika inte lett till utveckling. Redan under 1980- och 1990-talen ställde Världsbanken och Internationella valutafonden (IMF) krav på att afrikanska länder skulle öppna sina marknader i så kallade strukturanpassningsprogram. Detta ledde till att utvecklingen av industrin i flera afrikanska länder stannade av. Ökad import av konsumentvaror ersatte den lokala produktionen och orsakade stor arbetslöshet.

Textilarbetare drabbades hårt av strukturanpassningsprogrammen

Demonstration under
European Social Forum i Malmö

EPA hotar rätten till självbestämmande

I de förhandlingar om ekonomiska partnerskapsavtal som EU nu driver tas ingen hänsyn till de erfarenheter som tidigare gjorts. Snarare ignoreras de avtalsförslag som AVS-länderna lagt fram. Istället pressar man AVS-länderna att skriva på breda avtal som innefattar mycket mer än handel med varor.

Som avtalen ser ut idag minskar de AVS-ländernas möjligheter att driva en självständig politik för att gynna utveckling. För EU:s del tycks det handla om att ge europeiska företag tillgång och rättigheter i de afrikanska länderna. Men att kunna styra investeringar och använda offentlig upphandling för att stödja inhemsk industri är viktiga utvecklingsverktyg för de afrikanska länderna. Det bör inte dirigeras av europeiska intressen.

Regler kring investeringar, tjänstehandel och konkurrens kan vara bra för utvecklingen om de är utformade för att möta regionala behov. Flera afrikanska länder kan tänka sig att förhandla om dessa frågor på sikt, men inte under tidspress i EPA-förhandlingarna och inte förrän regionala regelverk byggts upp som säkrar att utveckling av de afrikanska länderna står i fokus.

”Det är viktigt att Afrikagrupperna och andra organisationer driver på för förändrade EPA-avtal eftersom EU:s agerande har så stor inverkan på de afrikanska länderna”

menar Rangarirai Machedze
från zimbabwiska nätverket SEATINI som
arbetar med handelsfrågor.

Stöd vårt arbete för rättvisa handelsavtal!
Gå in på www.afrikagrupperna.se

Risker med EPA är

- att de afrikanska länderna tvingas in i rollen som råvaruexportör med liten möjlighet att förädla råvaror inom landet.
- att de afrikanska länderna förlorar möjligheter att själva välja utvecklingsväg.
- att beroendet av EU ökar och handel mellan länder i Syd försvåras.
- att jordbrukare och företag i afrikanska länder slås ut när de måste konkurrera med storskaliga europeiska företag och EU:s kraftigt subventionerade jordbruk.

Därför kräver Afrikagrupperna

- att EU låter de afrikanska länderna själva få avgöra i vilken takt de kan öppna sina marknader för europeiska varor och ger dem möjlighet att skydda känsliga delar av sina marknader.
- att EU tar bort kraven på att handel med tjänster, regler för investeringar, konkurrens, offentlig upphandling och patent ska förhandlas inom EPA.
- att EU tar bort sina jordbrukssubventioner innan man kräver att de afrikanska länderna öppnar sina marknader.

Håller du med?

Skriv på vykortet och skicka in!

Håll dig informerad på www.afrikagrupperna.se

